

Försäkringskassan ska som huvudregel betala ut retroaktivt beviljad ersättning till socialnämnden

Försäkringskassans ställningstagande

Försäkringskassan ska, när förutsättningarna i 107 kap. 5 § socialförsäkringsbalken (SFB) är uppfyllda, betala ut retroaktivt beviljad ersättning till socialnämnden såvida inte starka skäl talar emot det.

Om Försäkringskassan av förbiseende har betalat ut den retroaktivt beviljade ersättningen till den försäkrade trots att ersättningen rätteligen skulle ha betalats till socialnämnden, ska någon utbetalning inte göras till socialnämnden.

Bakgrund och överväganden

Frågeställning

Enligt 107 kap. 5 § SFB *får* retroaktivt beviljad periodisk ersättning som någon har rätt till på begäran av socialnämnden under vissa förutsättningar betalas ut till nämnden.

Det är oklart om bestämmelsen enbart ger Försäkringskassan en möjlighet att på begäran betala ut retroaktivt beviljad ersättning till socialnämnden eller om bestämmelsen också innebär en skyldighet för Försäkringskassan att göra det. Syftet med det rättsliga ställningstagandet är att klargöra detta.

Tidigare bestämmelse, förarbeten och praxis

Före SFB fanns en motsvarande bestämmelse i 17 kap. 1 § andra stycket lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL). Bestämmelsen angav, i likhet med SFB, att ersättningen får betalas till socialnämnden under vissa förutsättningar. I den ursprungliga lydelsen av förslaget till SFB stod det "ska", men detta ändrades till "får" på Lagrådets inrådan, i syfte att behålla rättsläget oförändrat. Lagrådet anförde att den motsvarande bestämmelsen i AFL, enligt sin lydelse, enbart gav Försäkringskassan en möjlighet att i dessa fall besluta om utbetalning till socialnämnden.¹

Det saknas vägledande uttalanden från Högsta förvaltningsdomstolen i den nu aktuella frågeställningen. Däremot finns några kammarrättsavgöranden där domstolarna prövat om Försäkringskassan varit skyldig att betala ut retroaktivt beviljad ersättning till socialnämnden när den redan hade betalats ut till den försäkrade. I ett avgörande från 2010² uttalas att Försäkringskassan har en

¹ Prop. 2008/09:200 s. 543 och s. 1163 f. Jfr även samma prop. s. 766.

² Kammarrätten i Göteborgs dom den 20 januari 2010 i mål nr 5407-08

Beslutsdatum
2024-04-19Vår beteckning
Dnr FK 2024/002952
Serienummer
2024:06

ovillkorlig skyldighet att betala ut ersättning till socialnämnden under de förutsättningar som anges i 17 kap. 1 § andra stycket AFL, trots att det i lagrummet anges att Försäkringskassan "får" betala ut ersättning. I ett senare avgörande från 2016³ anges att bestämmelsen i 107 kap. 5 § SFB är fakultativ, det vill säga att det skulle vara valfritt för Försäkringskassan att betala till socialnämnden. Det finns även domar från 2011 och 2014⁴ som inte säger om bestämmelsen innebär en möjlighet eller en skyldighet för Försäkringskassan, utan bara att när ersättningen väl har betalats ut till den försäkrade kan inget betalas till socialnämnden, eftersom det inte längre finns någon inestående ersättning att betala ut.

Justitiekanslern (JK) har slagit fast en praxis som innebär att om Försäkringskassan inte handlägger en begäran från socialnämnden anses det vara ett sådant fel som ger kommunen rätt till skadestånd för den skada som uppstår när Försäkringskassan inte betalar retroaktivt beviljad ersättning till socialnämnden som nämnden har rätt till.⁵ Denna praxis avser tid både före och efter SFB:s införande.

Slutsats

Förutom ordalydelsen i AFL verkar inget finnas i tiden före införandet av SFB som tyder på att det då skulle ha varit helt frivilligt för Försäkringskassan att betala ersättningen till socialnämnden. Däremot finns avgörandet från 2010⁶ som tydligt talar mot detta. Försäkringskassan anser att förarbetena till den nuvarande bestämmelsen bör läsas i ljuset av hur rättsläget såg ut vid tiden då förarbetena skrevs och att det därför inte går att dra någon närmare slutsats av Lagrådets uttalande annat än att någon ändring av rättsläget inte varit avsedd.

Bestämmelsens syfte är att förhindra överkompensation vid utbetalning av retroaktivt beviljad ersättning när ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453) har betalats ut i avvaktan på beslut om en socialförsäkringsförmån.⁷ Även om bestämmelsen har en fakultativ utformning och inte enligt sin ordalydelse slår fast en skyldighet att betala ut ersättningen till nämnden, så bör utgångspunkten ändå vara att Försäkringskassan på begäran ska betala ut retroaktivt beviljad ersättning till socialnämnden när förutsättningarna enligt 107 kap. 5 § SFB är uppfyllda. Rättsläget vid tiden för bestämmelsens införande, som enligt förarbetena skulle behållas oförändrat, talar också för detta. I samma riktning talar troligen JK:s skadeståndspraxis.

Lagtextens ordalydelse ger i och för sig Försäkringskassan ett visst handlingsutrymme att frångå förpliktelsen, men eftersom utgångspunkten alltså bör vara att ersättningen ska betalas till socialnämnden, så bör också möjligheten till undantag vara begränsad. Avsteg bör därför göras endast när det finns starka skäl för det. Sådana skäl kan exempelvis vara att ett annat avdrag prioriteras

³ Kammarrätten i Sundsvalls dom den 13 januari 2016 i mål nr 1000-15

⁴ Kammarrätten i Jönköpings domar den 22 februari 2011 i mål nr 1276-10 och 2781-10 samt dom den 11 december 2014 i mål nr 506-14

⁵ Se bl.a. JK:s beslut den 14 december 2007 (dnr 3824-06-40) samt Årlig rapport skadestånd, 2018-04-09, Försäkringskassans dnr 6311-2018, s. 4.

⁶ Kammarrätten i Göteborgs dom den 20 januari 2010 i mål nr 5407-08

⁷ Jfr prop. 2006/07:59 s. 28 och prop. 1982/83:3 s. 21 och s. 63.

Beslutsdatum
2024-04-19Vår beteckning
Dnr FK 2024/002952
Serienummer
2024:06

högre⁸ eller att socialnämndens begäran kommer in så sent att Försäkringskassan inte hinner ta ställning till den och göra avdrag i den ersättning som ska utbetalas.

Om Försäkringskassan har betalat ut den retroaktivt beviljade ersättningen till den försäkrade trots att ersättningen skulle ha betalats till socialnämnden, så kan den försäkrade bli överkompenserad på ett sätt som strider mot lagstiftningens syfte. Ersättningen har dock redan betalats ut och det finns inte längre någon inestående ersättning som kan betalas till socialnämnden.⁹

Aktuella bestämmelser, rättspraxis m.m.

107 kap. 5 § socialförsäkringsbalken
17 kap. 1 § lag (1962:381) om allmän försäkring

Prop. 1982/83:3, om samordningsfrågor inom det socialpolitiska bidragssystemet
Prop. 2006/07:59, Vissa sjukförsäkringsfrågor m.m.
Prop. 2008/09:200, Socialförsäkringsbalk

Kammarrätten i Göteborgs dom den 20 januari 2010 i mål nr 5407-08
Kammarrätten i Jönköpings domar den 22 februari 2011 i mål nr 1276-10 och 2781-10 samt den 11 december 2014 i mål nr 506-14
Kammarrätten i Sundsvalls dom den 13 januari 2016 i mål nr 1000-15

JK:s beslut den 14 december 2007 (dnr 3824-06-40)

Försäkringskassans vägledning 2005:1, Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar
Årlig rapport skadestånd, 2018-04-09, Försäkringskassans dnr 6311-2018

Försäkringskassan

Marie Axelsson
Beslutsfattare

Emma Stenhammar
Maria Ångman Wiesel
Föredragande

⁸ Avdragsordningen beskrivs i Försäkringskassans vägledning 2005:1, Utbetalning av förmåner, bidrag och ersättningar.

⁹ Kammarrätten i Jönköpings domar den 22 februari 2011 i mål nr 1276-10 och 2781-10 samt dom den 11 december 2014 i mål nr 506-14.